

Matematika 2: 4. kolokvij

KEMIJA

27.5.2009

Čas reševanja: 90 minut

1			
2			
3			
Σ			

Položaj v 2.05

Ime in priimek

Vpisna številka

1. NALOGA (25 točk)

Podana je funkcija

$$f(x) = \sin\left(\frac{x}{6}\right).$$

a. Razvij funkcijo f v klasično Fourierevo vrsto na intervalu $[-\pi, \pi]$.

REŠITEV: $f(x) = \sum_{k=1}^{\infty} \frac{(-1)^{k-1}}{\pi} \cdot \frac{k}{k^2 - \frac{1}{36}} \cdot \sin(kx)$

b. S pomočjo razvoja zapiši $\sin\left(\frac{\pi}{12}\right)$ z vsoto številske vrste.

REŠITEV: $\sin\left(\frac{\pi}{12}\right) = f\left(\frac{\pi}{2}\right) = \sum_{k=1}^{\infty} \frac{(-1)^{k-1}}{\pi} \cdot \frac{k}{k^2 - \frac{1}{36}} \sin\left(k \frac{\pi}{2}\right) = \sum_{i=0}^{\infty} \frac{(-1)^i (2i+1)}{\pi((2i+1)^2 - \frac{1}{36})}$

c. Zapiši enakost, ki jo dobiš s pomočjo razvoja za $x = \pi$.

REŠITEV: $\frac{1}{2} (f(\pi) + f(-\pi)) = 0$: Periodična je nepravna v $x = \pi$.

Pomožni računi:

a. f je liha funkcija $\Rightarrow a_k = 0$

$$b_k = \frac{1}{\pi} \int_{-\pi}^{\pi} \sin\left(\frac{x}{6}\right) \sin(kx) dx = \frac{2}{\pi} \int_0^{\pi} \frac{1}{2} (\cos\left(\frac{x}{6} - kx\right) - \cos\left(\frac{x}{6} + kx\right)) dx =$$

$$= \frac{1}{\pi} \left[\frac{\sin\left(\frac{1}{6} - k\right)x}{\frac{1}{6} - k} - \frac{\sin\left(\frac{1}{6} + k\right)x}{\frac{1}{6} + k} \right] \Big|_0^{\pi} =$$

$$= \frac{1}{\pi} \left(\frac{\sin\left(\frac{\pi}{6} - k\pi\right)}{\frac{1}{6} - k} - \frac{\sin\left(\frac{\pi}{6} + k\pi\right)}{\frac{1}{6} + k} \right) = \frac{1}{\pi} \left(\frac{\sin\left(\frac{\pi}{6}\right) \cdot (-1)^k}{\frac{1}{6} - k} - \frac{\sin\left(\frac{\pi}{6}\right) \cdot (-1)^k}{\frac{1}{6} + k} \right) =$$

[upoštevamo $\sin(1+\pi) = \sin 1 \cos \pi + \cos 1 \sin \pi$ in $\cos(-k\pi) = \cos(k\pi) = (-1)^k$]

$$= \frac{1}{2\pi} (-1)^k \left(\frac{\frac{1}{6} + k}{\frac{1}{36} - k^2} - \left(\frac{1}{6} - k\right) \right) = \frac{(-1)^{k-1}}{\pi} \cdot \frac{k}{k^2 - \frac{1}{36}}$$

b. $\sin\left(\frac{k\pi}{2}\right)$: je enak 0, če je k sod število, in $(-1)^{\lfloor k/2 \rfloor}$, če je k liho.

2. NALOGA

Podana je parcialna diferencialna enačba

$$(*) \quad \frac{\partial^2 u}{\partial x^2} + (4 - 2t^2)u - t^3 \frac{\partial u}{\partial t} = 0$$

za funkcijo $u = u(x, t)$, kjer $(x, t) \in [0, 1] \times [0, \infty)$.

a. [(45 točk)] Izračunaj vse rešitve enačbe (*) oblike $u(x, t) = X(x) \cdot T(t)$.

$$u(x, t) = \begin{cases} (Ae^{\sqrt{\mu}x} + Be^{-\sqrt{\mu}x}) \cdot C t^{-2} \cdot e^{-\frac{1}{2}(\mu+4)t^{-2}}, & \mu > 0 \\ (Ax + B) C t^{-2} e^{-2t^{-2}} \\ (A \cos(\sqrt{|\mu|}x) + B \sin(\sqrt{|\mu|}x)) \cdot \frac{C}{x^2} \cdot e^{-\frac{(\mu+4)}{2t^2}}, & \mu < 0 \end{cases}$$

Opozorila:
konstante
C lahko
izpuščamo.

REŠITEV:

b. [(bonus 10 točk)] Katere od dobljenih rešitev $u = X \cdot T$ zadoščajo dodatnima pogoju

$$X(0) = 0 \text{ in } X'(1) = 0?$$

REŠITEV: $u(x, t) = B \sin((k + \frac{1}{2})\pi x) \cdot t^{-2} e^{-\frac{1}{2}(4 - (k + \frac{1}{2})^2 \pi^2)t^{-2}}$

Pomožni računi: Vstavimo $u = X \cdot T$ v (*) in dobimo:

$$X''T + (4 - 2t^2)XT - t^3 X\dot{T} = 0$$

Delimo z XT in dobimo: $\frac{X''}{X} + 4 - 2t^2 - t^3 \frac{\dot{T}}{T} = 0$

Preuredimo: $\frac{X''}{X} = t^3 \frac{\dot{T}}{T} - 4 + 2t^2$

Leva stran je odvisna le od spremenljivke x , desna le od t , zato sta obe enaki (isti) konstanti, rečimo μ .

Za levo stran: $X''/X = \mu \Leftrightarrow X'' - \mu X = 0$

(i) $\mu > 0 \Rightarrow X(x) = Ae^{\sqrt{\mu}x} + Be^{-\sqrt{\mu}x}$

(ii) $\mu = 0 \Rightarrow X(x) = A + Bx$

(iii) $\mu < 0 \Rightarrow X(x) = A \cos(\sqrt{|\mu|x}) + B \sin(\sqrt{|\mu|x})$

Za desno stran:

$$t^3 \frac{\dot{T}}{T} - 4 + 2t^2 = \mu$$

$$\frac{\dot{T}}{T} = \frac{\mu + 4 - 2t^2}{t^3} = \frac{\mu}{t^3} + \frac{4}{t^3} - \frac{2}{t}$$

$$\log T = \log C + \frac{(\mu+4)}{-2} t^{-2} - 2 \log(t)$$

$$T = \frac{C}{t^2} \cdot e^{\frac{(\mu+4)}{-2} t^{-2}}$$

b. Obravnavamo možnosti (i), (ii), (iii):

(i) $X = Ae^{\sqrt{\mu}x} + Be^{-\sqrt{\mu}x}$, $X' = \sqrt{\mu}(Ae^{\sqrt{\mu}x} - Be^{-\sqrt{\mu}x})$
 $X(0) = 0 \Rightarrow A + B = 0$, $X'(1) = 0 \Rightarrow Ae^{\sqrt{\mu}} - Be^{-\sqrt{\mu}} = 0$ oziroma $A(e^{\sqrt{\mu}} + e^{-\sqrt{\mu}}) = 0$
 $e^{\sqrt{\mu}}$ in $e^{-\sqrt{\mu}}$ sta pozitivni števili, torej mora biti $A = 0$ in zato $B = 0$.

(ii) $X = A + Bx$, $X' = B$: $X(0) = 0 \Rightarrow A = 0$, zato $X'(1) = B = 0$.

(iii) $X = A \cos(\sqrt{|\mu|x}) + B \sin(\sqrt{|\mu|x})$. Najprej: $X(0) = 0 \Rightarrow A = 0$
 zato $X = B \sin(\sqrt{|\mu|x})$ in $X'(x) = B\sqrt{|\mu|} \cos(\sqrt{|\mu|x})$
 $X'(1) = B\sqrt{|\mu|} \cos(\sqrt{|\mu|}) = 0 \Rightarrow \sqrt{|\mu|} = \frac{2k+1}{2} \pi$; $k = 0, 1, 2, \dots$
 zato $\mu_k = -(\frac{2k+1}{2})^2 \pi^2$ in $X_k = B \sin((k + \frac{1}{2})\pi x)$. Zaradi konstante B zavržemo vsi $k = 0, 1, 2, \dots$

3. NALOGA (30 točk)

Obravnavaj homogeno toplotno enačbo

$$(\dagger) \quad \frac{\partial^2 u}{\partial x^2} = \frac{1}{2} \frac{\partial u}{\partial t}$$

za funkcijo $u = u(x, t)$, kjer $x \in [0, b]$ in $t \in [0, \infty)$.

- a. Zapiši rešitev enačbe (*) pri pogojih $u(0, t) = u(b, t) = 0$ za vsak čas t in pri začetni porazdelitvi $u(x, 0) = x(b^2 - x^2)$.

REŠITEV: $u_H(x, t) = \sum_{n=1}^{\infty} \frac{12b^3}{(n\pi)^3} (-1)^{n-1} e^{-2\left(\frac{n\pi}{b}\right)^2 t} \sin\left(\frac{n\pi}{b} x\right)$

b. Za nehomogeno toplotno enačbo

$$(\ddagger) \quad \frac{\partial^2 u}{\partial x^2} = \frac{1}{2} \frac{\partial u}{\partial t} + \sum_{n=1}^{\infty} \frac{e^{-t}}{2n^2} \sin\left(\frac{n\pi}{b} x\right)$$

(pri pogojih $u(0, t) = u(b, t) = 0$) uporabi nastavek $u = \sum_{n=1}^{\infty} T_n(t) \cdot X_n(x)$, kjer so X_n iste funkcije kot v prejšnji točki in izračunaj rešitev.

REŠITEV: $u(x, t) = u_H(x, t) + \sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{m^2(2\left(\frac{m\pi}{b}\right)^2 - 1)} \left(e^{-2\left(\frac{m\pi}{b}\right)^2 t} - e^{-t} \right) \sin\left(\frac{m\pi}{b} x\right)$,
kjer je u_H rešitev homogene enačbe kot v ($\dagger$).

Pomožni računi: Vemo, da velja nastavek $u(x, t) = \sum_{n=1}^{\infty} T_n(t) \cdot X_n(x)$,

kjer $X_n(x) = \sin\left(\frac{n\pi}{b} x\right)$ in $X_n''(x) = -\left(\frac{n\pi}{b}\right)^2 X_n(x)$. Zato

$$(\dagger) \text{ pove } \sum_{n=1}^{\infty} -\left(\frac{n\pi}{b}\right)^2 T_n \cdot X_n = \sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{2} \dot{T}_n X_n \text{ oziroma}$$

$$\sum_{n=1}^{\infty} \left(\dot{T}_n + 2\left(\frac{n\pi}{b}\right)^2 T_n \right) X_n = 0 \text{ in zato } \dot{T}_n + 2\left(\frac{n\pi}{b}\right)^2 T_n = 0.$$

To pomeni $T_n(t) = A_n \cdot e^{-2\left(\frac{n\pi}{b}\right)^2 t}$ in $u(x, t) = \sum_{n=1}^{\infty} A_n e^{-2\left(\frac{n\pi}{b}\right)^2 t} \sin\left(\frac{n\pi}{b} x\right)$

Konstante A_n so določene z začetno porazdelitvijo $u(x, 0) = \sum_{n=1}^{\infty} A_n \sin\left(\frac{n\pi}{b} x\right)$

$$\begin{aligned} \text{Vemo: } A_n &= \frac{2}{b} \int_0^b x(b^2 - x^2) \sin\left(\frac{n\pi}{b} x\right) dx = 2b \left(-\frac{b}{n\pi} x \cos\left(\frac{n\pi}{b} x\right) + \left(\frac{b}{n\pi}\right)^2 \sin\left(\frac{n\pi}{b} x\right) \right) \Big|_0^b \\ &- \frac{2}{b} \left(-\frac{b}{n\pi} x^3 \cos\left(\frac{n\pi}{b} x\right) + \left(\frac{b}{n\pi}\right)^2 \cdot 3x^2 \sin\left(\frac{n\pi}{b} x\right) + \left(\frac{b}{n\pi}\right)^3 \cdot 6x \cos\left(\frac{n\pi}{b} x\right) - \left(\frac{b}{n\pi}\right)^4 \sin\left(\frac{n\pi}{b} x\right) \right) \Big|_0^b \\ &= 2b \cdot \frac{-b^2}{n\pi} \cdot (-1)^n - \frac{2}{b} \left(\frac{-b^4}{n\pi} (-1)^n + \frac{b^3 \cdot 6b}{(n\pi)^3} \cdot (-1)^n \right) = \frac{12b^3}{(n\pi)^3} \cdot (-1)^{n-1} \end{aligned}$$

Za b. nam nastavek in ($\ddagger$) prava $\sum_{n=1}^{\infty} -\left(\frac{n\pi}{b}\right)^2 T_n X_n = \sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{2} \dot{T}_n X_n + \sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{2} \frac{e^{-t}}{n^2} X_n$
oziroma $\sum_{n=1}^{\infty} \left(\dot{T}_n + 2\left(\frac{n\pi}{b}\right)^2 T_n + \frac{1}{n^2} e^{-t} \right) X_n = 0$, iz česar sklepamo, da

morajo biti $\dot{T}_n + 2\left(\frac{n\pi}{b}\right)^2 T_n + \frac{1}{n^2} e^{-t} = 0$ za vsak naravno število n .

Ta lin. d.e. ima enako homogeno enačbo in z nastavekom ali pa variacijo

konstante in računamo $T_n(t) = D_n e^{-2\left(\frac{n\pi}{b}\right)^2 t} - \frac{1}{n^2(2\left(\frac{n\pi}{b}\right)^2 - 1)} e^{-t}$

Zdej velja $T_n(0) = D_n - \frac{1}{n^2(2\left(\frac{n\pi}{b}\right)^2 - 1)}$. Zoradi začetnih pogojev velja

$$T_n(0) = A_n \text{ od prej in zato } D_n = \frac{1}{n^2(2\left(\frac{n\pi}{b}\right)^2 - 1)} + \frac{12b^3}{(n\pi)^3} (-1)^{n-1}$$